قەدرێ سوننەتێ دئیسلامێدا

ودیارکرنا کو قورئان بتنێ نە بەسە ژبلی وێ

یا زانایێ فەرمودەناس
شێخ محمد ناصر الدین الالبانی
- خودێ رەحمێ پێ ببەت -

وەرگێران
شیڤان شێخەمیری

قەدرێ سوننەتێ دئیسلامێ دا

ودیارکرنا کو قورئان بتنێ نە بەسە ژبلی وێ

یا زانایێ فەرمودەناس
شێخ محمد ناصرالدین الالبانی
-خودێ رەحمێ پێ ببەت-

وەرگێران
شیڤان شێخەمیری

بناڤێ خودایێ مەزن ودلوڤان

پێشەکی

حەمدو سەنا بو خودایێ مەزن بتنێ ،وصەلات وسەلام لسەر پێغەمبەرێ خودێ بن و بنەمالاوی وهەڤالێن وی وهەر کەسەکێ لدیف بچیت . پشتی ڤێ:

ئەڤە گوتارەك بو من گوتی ل باژێرێ (دەوحە)پایتەختێ وەلاتێ (قطر)ێ ل هەیڤا رەمەزانا پیروز ل سالا (١٣٩٢)مشەختی ،وهندەك برادەرا پێشنیار کر کو ئە ز چاپ بکەم ژبەر کو گەلەك مفاییێن گرنك تێدانە ، و ژبەر پێتڤییا موسلمانا بو ڤێ پەرتوکێ. وەك رازیبون لسەر داخازییا وان من بەلاڤ کر دا کو مفا پتر لێ بهێت ودا ببیتە بیرهاتن بو مێژوویێ، ومە هندەك ناڤ ونیشانییێت لێ زێدەکرین وەك هاریکاری بو خواندەڤانێ بەرێز دا کو هزرێن سەرەکییێن ڤێ پەرتوکێ لدەڤ وی کوم ببن. و ژخودێ مەزن دخازم من ژوان بنڤێسیت یێن بەرگریێ ژدینێ وی دکەن وشەریعەتێ وی سەردئێخن وبو من خێرێ ژێ بنڤێسیت چونکی ئەو مەرد ترین پرسیار ژێکەرە . (شێخ ئەلبانی)

إن الحمد لله، نحمدُه ونستعينُه ونستغفرُه، ونعوذُ باللهِ من شرورِ أنفسنا، وسيئات أعمالنا، من يهدِه الله فلا مضلَّ له، ومن يضلِلْ فلا هادي له، وأشهدُ أنْ لا إله إلا الله وحده لا شريكَ له، وأشهدُ أن محمداً عبده ورسوله.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ .

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً، يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً﴾[1].

اما بعد :

فان اصدق الحديث كتاب الله ، واحسن الهدي هدي محمد ﷺ ، وشر الامور محدثاتها ، وكل محدثة بدعة ، وكل بدعة ضلالة ، وكل ضلالة في النار ، وبعد

[1] خطبة الحاجة ، للشيخ الالباني: (ص ٣).

ئەس هزر ناكەم كو ئەز بشێم تشتەكێ پێشكێشی هەوەیێن ئامادەبوو یێن بە رێز بكەم ژ زانینێ كو هەوە بەری نوكە زانین پێ نەبیت وڤێچا ب تایبەتی كو زاناییێن بە رێز وماموستاییێن بهاگران ل ڤێرێ نە ، هەكە هزرا من یا راستگوو بیت ، بەسی منە ژڤێ دیدارێ كو ئەز ببم ژوان یێ كو ل بیرا خەلكی دئینن، ودیڤچوون بو گوتنا خودێ تعالا ﴿وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [الذاريات:٥٥] .

ئانكو: ل بیرا ئێك بینن چونكی هندی بیر ئینانە بو باوەردارا ب مفایە .

وگوتنا من دڤێ شەڤا پیروزدا ژ شەڤێن رەمەزانا خودان قەدر ئەز نابینم كو ل سەر دیاركرنا هندەك ژقەدرێ وێ وئەحكامێن وێ وقەدرێ رابینا شەڤا وێ بكەم وتشتێ هوسا كو گەلەك ماموستا ومەلا بەرێ خەلكی د دەنە وێ چەندێ ئەوا بو مروڤێ روژیگر باش بیت و ب مفا بیت ، هەر سال دسەروودا بهێت بخێرو بەرەكەت

بەلێ من ئەڤ گوتنا خو یا ژێ گرتی ل سەر بابەتەكێ گەلەك گرنگ چونكی بنچینیەكە ژ بنچینێت شەریعەتێ پاقژ ، ئەوژی دیاركرنا گرنگیا سوننەتێ یە دشەریعەتێ ئیسلامێ دا .

ئەركێ سوننەتێ دگەل قورئانێدا :

هوین هەمی دزانن كو خودایێ مەزن محمد ﷺ یێ ژێگرتی بو پێغەمبەراتیێ ، ویێ تایبەتمەندكری بو ناما خو ، ڤێجا پەرتوكا خو بو وی یا ئینای خوارێ ئەوژی قورئانا پیروزه ، وفەرمان ل وی كریه وهندەك ژ وێ فەرمانا ل وی كری ئەوه كو بو خەلكی دیاربكەت. وخودایێ مەزن دبێژیت ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ ﴾ [النحل :٤٤] .

ویا ئەز دبینم كو ئەڤ دیاركرنا هاتی دڤێ ئایەتا پیروزدا دوو جورێت دیاركرنێ بخوڤه دگریت:

یا ئێكێ : دیاركرنا گوتنا وێ وخواندنا وێ ، و ها ئەڤەیه دیاركرنا قورئانێ ونەڤەشارتنا وێ وگەهاندنا وێ بو ئومەتێ كا چاوا خودایێ مەزن ئینایه خوارێ بو سەر دلێ وی ﷺ وئەوه جهێ مەبەستێ دەمێ خودایێ مەزن دبێژیت : ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ [المائدة ٦٧].

وەك عائیشا (خودێ ژێ رازی بیت)دحەدیسەكا خودا دبێژیت : (هەر كەسەكێ بێژیتە هەوە كو موحەممەدی تشتەكێ ڤەشارتی یێ كو فەرمان پێ لێ هاتیه كرنێ ئەو ب راگەهینیت . بێ

گومان ....)پاشى ئەڤ ئایەتا ژبەرى نوکە خاند. (بوخارى ومسلم)ڤەدگوهێزن.

ود ریوایەتا مسلمى دا ((هەکە پێغەمبەرى ﷺ تشتەك ڤەشارتبا ژوان یێن کو فەرمان ل وى هاتى کرن ئەو رابگەهینیت ، دا گوتنا خودایێ مەزن ڤەشێریت دەمێ دبێژیت : ﴿وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَاهُ﴾ [الاحزاب ٣٧].

ویا دووێ : دیارکرنا رامانا پە یڤێ یان رستێ یان ئایەتێ ئەوا ئومەت پێتڤى بو دیارکرنا وێ . وبەهرا پتر ژڤان دئایەتێن موجمەل دایە یان یێن مطلق دایە ڤێجا سوننەت دهێت یێن (مجمل)کورت رون کەت وییێن گشتى (عام)تایبەت کەت وییێن بێ سنور سنوردارکەت ، وئەڤەژى دێ ب گوتنا وى بیت ﷺهەروەکى دبیت

ب کریارا وى یان رازیبینا وى بیت.

گرنگیا سوننەتێ بو تێگەهشتنا قورئانێ وهندەك نموونە ل سەر ڤێ چەندێ.

وگوتنا خودایێ مەزن: ﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا﴾ [المائدة :٣٨]. نمونەكا باشە بو ڤێ چەندێ ، هندی دزیكەرێ تێدایە بێ سنورە (مطلق)ە وەكی دەستی ، ڤێجا گوتنا پێغەمبەری هات ديارکرو سنوردار كر ب وی دزیكەری یێ ژ(ربع) دیناری زێدەتر دزی ب گوتنا وی ﷺ (لا قطع إلا في ربع دينار فصاعدا) [اخرجه الشيخان].

یان ژی دیاردبیت ب كریارا وی ﷺ یان كریارا هەڤالێن وی یان رازیبونا وی. چونكی ئەوان دەستێ دزیكەری ژگەهێ دبری(مفصل)هەروەكی یا دیارە دپەرتوكێن حەدیسێ دا ، وسوننەتا قەولی دیاركر دەستێ هاتی دڤێ ئایەتا تەیەمومێ دا ، ﴿فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ﴾ [النساء:٤٣]. كو ئەوژی كەفا دەستێ مروڤی یە ئەوژی ب گوتنا وی ﷺ (التيمم ضربة للوجه والكفين) [أخرجه احمد والشيخان وغيرهم]. ژحەدیسا عەمارێ كورێ یاسری (خودێ ژێ رازی بیت).

وئەڤە بو هەوە هندەك ئایەتێن دی ژی یێت كو مروڤی تێنگەهیت

تێگەهشتنەکا دروست کو لدیڤ مەرەما خودایێ مەزن بیت ئیلا برێکا سوننەتێ بیت : گوتنا خودایێ مەزن : ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ ﴾ [الانعام : ٨٢]. هەڤالێن پێغەمبەری ﷺ تێگەهشتن ژ گوتنا خودێ تعالا (بِظُلْمٍ) لسەر رامانا وێ یا گشتی ئەوا هەمی زولم وستەمێ ڤەدگریت خو هەکە بچیك ژی بیت ، وژبەر ڤێ چەندێ لبەر وان بەرزەبی رامانا ئایەتێ ، ڤێجا گوتن : ئەی پێغەمبەرێ خودێ ، ما کی ژمە هەیە زولم وستەم تێکەلی باوەرییا خو نە کری ؟ . ڤێجا گوت ﷺ ((نە ئەوە ، بەلکو ئەو شرکە ، ما هەوە گوهـ ل گوتنا لوقمانی نە بوویە : (إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ) لقمان : ١٣)) [أخرجه الشيخان وغيرهما].

٢. گوتنا خودایێ مەزن : ﴿ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنَ الصَّلَاةِ إِنْ خِفْتُمْ أَنْ يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ [النساء:١٠١]. ظاهرێ ڤێ ئایەتێ دخازت کو کورت کرنا نڤێژا دسەفەرێ مەرجە کو ترس هەبیت ، وژبەر هندێ هندەك صەحابیا پسیار ژ پێغەمبەری کر ﷺ گوتن : مە خێرە ئەم نڤێژا کورت دکەین وئەم نوکە دئێمناهیێ دانە ؟ گوت : (خێرەکە خودێ ئەڤ دگەل هەوە کری یە ، ڤێجا خێرا وی قەبیل بکەن). [مسلم].

٣. گوتنا خودایێ مەزن : ﴿ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ.... ﴾ [المائدة: ٣].
ڤێجا سوننەتا قەولی دیار کر کو مرارێ کولیێ وماسیا وخوینا مێلاك وخالخالکێ حەلالە. و گوت ﷺ : ((احلت لنا ميتتان ، ودمان : الجراد والحوت - اي السمك بجميع انواعه – الكبد والطحال))، [اخرجه البيهقي وغيره مرفوعا وموقوفا ، واسناد الموقوف صحيح ، وهو في حكم المرفوع ، لانه لا يقال من قبل الرأي].

٤. گوتنا خودایێ مەزن : ﴿ قُلْ لَا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ﴾ [الانعام :١٤٥]. پاشی سوننەت هات هندەك تشت حەرام کرن کو دڤێ ئایەتێ دا نە هاتینە .

وەك گوتنا وى ﷺ ((كل ذي ناب من السباع وكل ذي مخلب من الطير حرام)).هەر گیانەوەرەکێ خودان کێلبە بت وهەر بالندەکێ خودان پەنج (مخلب)بت حەرامە .

وهندەك فەرمودێن دی ژی هەنە د پاشڤە لێدانا ڤێ چەندێ دا .

وەك گوتنا پێغەمبەرى ﷺ روژا خەیبەرێ : ((ان الله ورسوله ينهيانكم عن الحمر الانسية فانها رجس)) اخرجه الشيخان .

ئانکو : بێ گومان هندی خودێ وپێغەمبەرێ وی یە هەوە پاشڤە لێددەن ژ خوارنا گوشتێ کەرێ ناڤ مالا چونکی پیسە .

٥. گوتنا خودێ تعالا : ﴿ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ ﴾ **الاعراف : ٣٢ .**

دیسا سوننەتێ دیارکر کو هندەك ژ جوانیێ – زینەتێ – حەرامە کو دحەدیسەکا دروست دا هاتی یە پێغەمبەر ﷺ روژەکێ دەرکەڤت وهاتە دەڤ صەحابیا و ئاڤرمیش – حریر – ددەستەکێ وی دا بوو ، ود دەستێ وی یێ دی دا زێر هەبوو ، ڤێجا گوت : (ئەڤە حەرامن ل سەر هەر کەسەکێ نێر بت ژ ئومەتا من وحەلالن بو مێ ییێ وان) اخرجه الحاکم وصححه .

وفەرمووده دڤی دەربارەی دا گەلەکن ودیارن ل (صەحیحیا)دا وژبلی وان ژی ، وژبلی وان ژ نمونێت زور ییێت کو بەرنیاس ل دەڤ ئەهلێ زانینێ ب حەدیس وفقهی .

و ژڤێ چەندا بوری بو مە دیار دبت (گەلی خوشك وبرا) گرنگیا سوننەتێ د شەریعەتێ ئیسلامێ دا . ڤێجا هەکە ئەم بەرێ خو بدەینە وان نمونێت مە گوتین (وژبلی وان ییێت مە نەگوتین) بێ

گومان دێ زانین چ رێك نینن بو تێگەهشتنا قورئانا پیروز ب تێگەهشتنەكا دروست ئیلا دگەل سوننەتێ نەبیت .

د نموونا ئێكێ دا : صەحابیا تێگەهشتنا وان بو پەیڤا (الظلم) ئەوا هاتی د ئایەتێ دا تێگەهشتن كو زولما گشتی یە دگەل وێ چەندێ كو ئەو (خودێ ژوان رازی بت) وەك عبدالله كورێ مەسعودی دبێژیت : (باشترینێ ڤێ ئومەتێ نە گەلەك دل نەرم بوون ، وتێر زانین بوون ، وكێم تەكلیف بوون) ودگەل ڤێ چەندێ دا ئەو خەلەت بوون دڤێ تێگەهشتنێ دا.

ڤێجا هەكە نە پێغەمبەرێ خودێ با ﷺ رەدا خەلەتیا وان دابا و بەرێ وان دایە رێكا راست دپەیڤا(الظلم)دا ئەوا د ئایەتێ دا هاتی كو ئەو شركە ، ڤێجا ئەم دا ل سەر خەلەتیا وان چین بەلێ خودێ تعالا ئەم پێت پاراستین ژ ڤێ چەندێ ب قەنجی وفەضلێ نەسیحەتێن وی ﷺ د سوننەتا وی .

ود نموونا دووێ دا : هەكە نە ئەو حەدیسە با ئەوا هاتی یە گوتن هەما كێمترین تشت ئەم دا ب گومان (شك) كەڤین د دەربارەی كورتكرنا نڤێژا سەفەرێ دا ددەمێ ئێمناهیێ دا .

هەکە ئەم نە چووباین ل دویف مەرجێ ترسێ هەر وەکی یا دیار د ئایەتێ دا وهەروەسا کا چاوا صەحابیا پێشخەری کری یە هەکە وان پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نە دیتبا کورت کری وان ژی دگەل وی کورت کری د ئێمناهیێ دا .

و د نموونا سیێ دا : هەروەسا هەکە حەدیس نەبان – ئەم دا وان تشتا حەرام کەین یێت کو بو مە هاتین حەلال کرنێ (وەك)، کولیێ وماسیا ومێلاکێ وخالخالکێ .

و د نموونا چارێ دا : هەکە ئەو حەدیس نەبان ئەوێت مە گوتین ئەم دا حەلال کەین ئەو تشتێ خودێ ل سەر مە حەرام کری ل سەر زمانێ پێغەمبەرێ خو ﷺ ژ گیانەوەرێت خودان کێلبە وخودان پەنج ونینوك ژ باالندا .

وهەروەسا نمونا پێنجێ : هەکە ئەو حەدیس نەبان ئەوێن هاتین ئەم دا حەلال کەین ئەو تشتێ خودێ ل سەر مە حەرام کری ل سەر زمانێ پێغەمبەرێ خو ژ زێری وحەریری ، و ژ ڤێرێ یە هندەك ژ سەلەفا دبێژن : (السنة تقضي على الكتاب).

((سەرداچوونا وان ئەوێن دبێژن قورئان تێرا مە هەیە و سوننەت نە هەوجەیە))

جهێ داخێ یە كو هندەك تەفسیرزان ونڤێسەرێن هەڤچەرخ هەنە دبێژن : دروستە خارنا گوشتێ خودان كێلبا ، و وەرگرتنا زێری و حەریری ، پشت بەستن ب قورئانێ بتنێ ، هەرووەسا نوكە ول ڤی دەمی هندەك پێت هەین كومەلە كن ناڤێ خو دكەنە (قرآنیون)، قورئانێ تەفسیر دكەن ب ئارەزووییێت خو وعاقلێ خو ، بێ كو ل سوننەتا دروست بزڤرن ، هەما سوننەت ل دەڤ وان تابعێ ئارەزووییێت وانە ، هەكە سوننەت ل گەل بووچوونا وان بیت خو پێڤە دگرن ، وهەكە نە ل دویڤ بووچوونا وان بیت پشت گوهـ ڤە دهاڤێژن .

وهەرووەكی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاماژە بڤان كەسان دای ب گوتنا خو دحەدیسەكا صەحیح دا هاتی یە : (لا الفين احدكم متكئا على اريكته ياتيه الامر من امري مما امرت به ، او نهيت عنه فيقول: لا ادري ! ما وجدنا في كتاب الله اتبعناه) رواه الترمذي وفي رواية لغيره (ما وجدنا فيه حراما حرمناه ، الا واني اوتيت

القران ومثله معه) وفي رواية اخرى (الا ان ما حرم رسول الله مثل ما حرم الله).

(ئەز دبینم ئێك ژ هەوە خو پال دایە ل سەر جهێ خو ، ڤێجا فەرمانەك ژ فەرمانێت من فەرمان پێدای بو بهێت یان من نەهیا وی ژێكربیت ، ئەو بێژیت : ئەز نزانم ! كا ئەم د پەرتووكا خودێ دا چ دبینین ئەم دێ ل دویڤ چین)، ود ریوایەتەكا دی دا یاهاتی (هەر تشتەكێ مە تێدا دیت حەرامە دێ حەرام كەین ، ئەرێ ما نە قورئان بو من هاتی یە وەكی وێ ژی دگەل) ، و دئێكا دی دا یا هاتی (بزانن هەر تشتەكێ پێغەمبەرێ خودێ حەرام كری وەكی وێ یە یا خودێ حەرام كری).

بەلێ راستی جهێ داخێ یە كو هندەك نڤێسەرێن بەرێز پەرتووك د شەریعەتێ ئیسلامێ دا و د بیروباوەرا دا نڤێسینە ، و د پێشەكیا پەرتووكا خودا دبێژن من ئەڤ پەرتووكە چێكر و وی ژ ژێدەر نینن ژبلی ! دڤێ حەدیسا دروست دا بەلگەكێ ڤەبڕە كو شەریعەتێ ئیسلامێ نەبەس قورئان بتنێ یە ، بەلكی قورئان وسوننەتە ، ڤێجا هەر كەسەكێ خو ب ئێك ژ وان ڤە بگریت بێ یا دی ، ئەوی خو ب هەردووكا ڤە نەگرتی یە ، چونكی هەر ئێك ژ وانا فەرمانێ ل مە دكەت كو خو ب یا دی ڤە بگرین .

هەروەکی خودێ تعالا دبێژیت : (مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ)النساء : ٨٠ . ئانکو : هەر کەسێ گوهدارییا پێغەمبەری بکەت بێ گومان ئەوی گوهدارییا خودێ کر .

وهەروەسا گوت : (فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا)النساء : ٦٥ .

ئانکو : خودایێ مەزن ب خۆ سویند خوارییە کو ئەوێن هە ب دورستی باوەرییێ نائینن حەتا ئەو د ژینا تە دا تە د وی تشتی دا یێ هەڤرکی سەرا د ناڤبەرا وان دا پەیدا دبت نەکەنە فەماندار (حەکەم)، وسوننەتا تە پشتی مرنا تە نەکەنە حەکەم، پاشی د دەرحەقا وێ دا یا تە فەرمان پێ دای ئەو چو دلتەنگیەکێ ل نك خۆ نەبینن، و د گەل هندێ ژی ئەو ب دورستی خۆ ب دەست ڤە بەردەن، وئەو حوکمێ پێغەمبەرێ خودێ -سلاڤ لێ بن- پێ هاتی ژ کیتاب وسوننەتێ د هەمی لایێن ژینێ دا د گەل رازیبوون وخۆ ب دەسڤەبەردانێ ژ کاکلکا باوەرییێیە.

وهەروەسا دبێژیت :(وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا) الاحزاب : ٣٦ .

ئانکو : وئەگەر خودێ وپێغەمبەرێ وی حوکمەك دا، چێ نابت بۆ

مێرەکێ خودان باوەر یان ژنەکا خودان باوەر کو ب وی حوکمی نەکەت، وحوکمەکێ دی بۆ خۆ هلبژێرت. وهەچییێ گوهدارییا خودێ وپێغەمبەرێ وی نەکەت ب ڕاستی ئەو ژ ڕێکا دورست دویر کەفت دویرکەفتنەکا ئاشکەرا.

وهەرووەسا دبێژیت : (وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا) الحشر : ٧ .

ئانکو : ومالێ پێغەمبەر بدەتە هەوە، یان بۆ هەوە بدانت هوین وی وەربگرن، ویێ وی هوین ژ وەرگرتنا وی داینە پاش هوین خۆ ژێ بدەنە پاش .

و ب هەلکەفتا ڤێ ئایەتێ من پێخوشە بوو هەوە بێژم کو یا جێگیر بی ژ (عبدالله کورێ مسعود) خودێ ژێ رازی بت ئەوژی کو ژنکەك هاتە دەڤ ، و گوتێ : توی تو دبێژی : (لعن الله النامصات والمتنمصات ، والواشمات ...) ؟ هەتا دوماهیا حەدیسێ ، ئانکو : نەفرەتێن خودێ ل سەر وان بت یێت برییێت خو چێدکەن و یێت بو چێدکەن ، وئەڤێن دەقا چێدکەن ...فەرموودە .

گوتێ بەلێ ، ژنکێ گوتێ : من پەرتووکا خودێ (قورئان) ژ دەستپێکا وێ هەتا دوماهییا وێ خاند ، من ئەڤ چەندە تێدا نەدیت ئەوا تو دبێژی ! ئەوی گوتێ : هەکە تە خاندبا مسوگەر دا بینی ، ما تە ئەڤ ئایەتە نەخاندی یە ، (وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا) الحشر : ٧ .

ئانکو : هەر تشتەکێ پێغەمبەر فەرمانێ ل هەوە بکەت وەرگرن وهەر تشتەکێ نەهییا هەوە ژێ بکەت خو ژێ دویر بکەن .

گوتێ : بەلێ ، گوتێ : (من گوهـ ل پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگوت : نەفرەتێن خودێ ل سەر وان بت یێت بریێت خو چێدکەن و یێت بو چێدکەن ، وئەڤێن دەقا چێدکەن ...فەرموودە). بخاري ومسلم .

بەس نینە زانینا زمانێ عەرەبی بو تێگەهشتنا قورئانێ

د ئەوا بووری دا بو مە دیاربوو چ دەلیڤە بو کەسەکێ نینە هەر چەندێ زانا ژی بیت ب زمانێ عەرەبی و رەوشتێن وێ، کو قورئانا پیروز تێبگەهیت بێ کو ئەو ل سوننەتا پێغەمبەری ﷺ یا گوتنێ وکریارێ بزڤرت . چونکی ئەو نە زاناترە ژ صەحابییێت پێغەمبەری ﷺ د زمانێ عەرەبی دا ، ئەوێن کو قورئان ب زمانێ وان هاتی یە خارێ وهێشتا ئەڤ زمانێت بیانی تێکەل نەببون و ئەڤ زاراڤێن گشتی وخەلەتیێن گشتی تێکەلا نە ببون ، و دگەل ڤێ چەندێ هەمیێ دا ئەو خەلەت تێگەهشتن ژ وان ئایەتێن بووری دا دەمێ وان پشت بەستن کری یە ل سەر زمانێ خو بتنێ .

و ل سەر ڤێ چەندێ دا : یا زانایە ودیارە کو هندی مروڤێ یێ زانابیت ب سوننەتێ ، ئەو دێ باشتر قورئانێ تێگەهیت ، وژێ دەرئێخستنا حوکما ژ وان کەسێن نەزان ب سوننەتێ ، پا دێ چاوا بت هەکە کەسەك ئێکجار پشت بەستنێ ل سەر نەکەت ، وئێکجار لێ نەزڤرت ؟ .

وژبەر هندێ ، ژ بنەماییێت کو زانا هەمی ل سەر رازی ، ئەڤەیە کو :دڤێت قورئان ب قورئانێ بهێتە تەفسیرکرن وب سوننەتێ[١] ، پاشی ب گوتنێت صەحابییا ... هتد .

و ل ڤێرێ بو مە دیاردبیت سەرداچوونا زانابیێت کەلامی بێت کەڤن و نوی ، وموخالەفا وان دگەل سەلەفا – خودێ ژوان رازی بیت – د بیروباوەرێن خو دا – هەما ژبلی ئەحکامێت وان ، ئەڤە ژی ڤەدگەریتەڤە بو دویربینا وان ژ سوننەتێ وزانین ب وێ ، و حوکم کرنا وان ب عاقلێت خو و بابیکێت خو د ئایەتێن صیفاتا دا وژبلی صیفاتا دا ژی ، ژ وێ جوان تر نینە ئەوا هاتی د (شەرحا عەقیدا طەحاوی دا- لاپەرێ ٢١٢ چاپا چارێ).

((چاوا ئێك د بنیات ورەهێت دینی دا باخڤیت وئەوی وەرنەگرتبیت ژ قورئان وسوننەتێ ، بەلکی وەرگرتبیت ژ گوتنا فلان کەسی ؟! وەکە ئەو بێژت ئەس ژ پەرتووکا خودێ وەردگرم ، ڤێجا تەفسیرا پەرتووکا خودێ – کو

---

(١) مە نەگوت وەك یا بەربەلاڤ ل دەڤ بارا پتر ژ زانایا : قورئان دهێتە تەفسیر کرن ب قورئانێ ئەگەر نەدیت دێ ب سوننەتێ تەفسیرکەین ، چونکی ل دوماهیکا ڤێ نامیلکێ دێ بو مە دیار بیت دەمێ ل سەر حەدیسا (معاذ ابن جبل) خودێ ژێ رازی بت – دئاخفین .

قورئانە - ژ حەدیسێت پێغەمبەرێ ﷺ نەوەرگرت ونەسەحکتێ ، ولێ نەزڤرت کا صەحابییا وتابعییێت ل دویڤ صەحابیا چووین ب قەنجی چ گوتە ، چونکی ئەوا بو مە هاتی یە ڤەگوهاستن ژ باوەرپێکرییان ئەڤێن رەخنەگرا دەرفەت پێدای ، ئەوان نە بتنێ خاندنا قورئانێ بو مە ڤەگوهاستی یە بەلکی خاندنا وێ و راماناوێ هەر دوو بێت بو مە ڤەگوهاستین ، وڤان (صەحابییا وتابعییا) خو فێرى قورئانێ نەدکرن وەکی زاروك خو فێردکەن ، بەلکی خو فێرى قورئان خواندنێ دکرن دگەل رامانێت وێ ، وهەر کەسەکێ ل دویڤ رێکا وان نەچیت ، ئەو دێ ب بووچوونا خو ئاخڤیت ، وهەرکەسێ ل دویڤ بوچوونێت خو باخڤیت وهزردکەت ئەڤە دینێ خودێ یە وئەو نەوەرگرت ڤێ چەندێ ژ قورئانێ ئەو گونەهکارە خو هەکە ئەو یێ دروست ژى بیت ، وهەرکەسەکێ ژ قورئان وسوننەتێ وەربگریت ئەو خودان خێرە وخو هەکە خەلەت ژى بیت ، بەلێ هەکە یێ دروست بیت دێ خێرا وى مەزنتر لێ هێت)).

پاشی د لاپەرە (٢١٧)دبێژت :

((یا واجب و پێتڤی یە مروڤ خو ب تمامی رادەستی پێغەمبەری ﷺ بکەت ، وگوهدارییا فەرمانێت وی بکەت ، وئەم حەدیسا وی وەربگرین وراست دەرئێخین بێ کو ئەم ل گەل هەڤدژ بین ب هزرا خو یا خەلەت ئەم بێژین بەرئاقلە یان ئەم بێژین نە یا دیارە یان ب گومانە ، یان بووچوونێت زەلاما وقرێژا هزرا وان ل سەر گوتنا وی بئێخین ، وئەم وی بتنێ ﷺ دکەینە حەکەم ، و خو رادەستێ وی بکەین ، وگوهدارییا وی بکەین ، وملکەچ بین بو وی ، کا چاوا ئەوێ ئەو هنارتی – سبحانە وتعالا – ئەم پەرستنا وی بتنێ دکەین ، وخو بو وی بتنێ دشکێنین ، وخو ب دەست وی ڤە بەرددەین ، و ل بال وی بتنێ ڤە دزڤرین ، وپشت بەستنێ ل سەر وی بتنێ دکەین)).

و کورتیا گوتنێ : یا پێتڤی یە ل سەر موسلمانا هەمییا کو جوداهیێ نە ئێخنە دناڤبەرا قورئان وسوننەتێ دا ژ لایێ وەرگرتنا وان بو حوکمی ودانانا شەریعەتی ل سەر وان هەردووکا دگەل ئێك ، و ئەڤە گرنتیێ ددەتە وان کو ئەو خوار نەبن بو لایێ راست وچەپ ، وئەو نە زڤرن پاشڤە نەچن و

سەرداچووی ، هەر وەكی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دایە دیاركرنێ ب گوتنا خو : (تركت فيكم أمرين ،لن تضلوا ما ان تمسكتم بهما : كتاب الله وسنتي ، ولن يتفرقا حتى يردا علي الحوض)، رواه مالك بلاغا ، والحاكم موصلا باسناد حسن . ئانكو : من دوو تشت بیێت هێلاین دناڤ هەوە دا ، هوین بەرزە نابن وب سەرداناچن هندی هوین خو ب وان ڤە بگرن ، پەرتووكا خودێ (قورئانە)، وسوننەتا من ، و ژێك ڤەنابن هەتا بگەهنە من ل سەر حەوزێ .

هشیاركرنەكا گرنگ

ویا ئاشكرایە پشتی ڤێ چەندێ ئەم بێژین : ئەڤ سوننەتا ئەڤە هەمی گرنگیا وێ بیت د شەریعەتی دا ئەو سوننەتە یە یا كو جێگیر بووی ژ پێغەمبەری ﷺ ب رێكێت زانستی ، وسەنەدێت دروست بێن دیار ل دەڤ ئەهلێ زانینا حەدیسا و زەلامێت وێ ، ونە ئەوە ئەوا هاتی د ناڤ پەرتوكێن جیاوازێن تەفسیرێ وفقهی وتەرغیبێ وتەرهیبێ ورەقائق ووەعزا دا وژبلی وان ، چونكی گەلەك حەدیسێن لاواز و نەدروست و چێكری وهاتینە دانان

(موضوع) تێدا هەنە ، وهندەك ژوان ئیسلام خو ژێ بەری دكەت وەك حەدیسا هاروت وماروت و چیروكا غەرانیقا.

و من نامەكا تایبەت هەیە بو پیچ كرنا وێ وئەو یا چاپ كری یە [٢]. ومن رێژەیەكا زور ژ وان دپەرتووكا خو یا مەزن دا دەرئێخستینە ئەوژی (سلسلة الاحادیث الضعیفة والموضوعة ، و اثرها السیئ في الامة - زنجیرا حەدیسێن لاواز وهەلبەستی ، وشینوارێت وێ یێت خراب ل سەر ئومەتێ). و ژمارا وان هەتا نوكە گەهشتینە نێزیكی (٤٠٠٠) هزار حەدیسا [٣]. كو هندەك ژ وان لاوازن وهندەك ژی هەلبەستی نە ، و ژوان بتنێ (٥٠٠) هاتینە چاپ كرن .

یا پێتڤی یە ل سەر ئەهلێ زانینێ و ب تایبەتی ئەوێن دناڤ خەلكی دا فقهی وفەتواییێن خو بەلاڤ دكەن ، ئاگەهـ ژ خو هەبن وێ وێرەكییێ نە دەنە خو وحەدیسەكێ بو خو بكەنە بەلگە هەتا هوین پشت راست بن ژ راستیا وێ حەدیسێ ، چونكی پەرتوكێت فقهی ئەوێن لێ دزڤرن – گەلەك جارا –

---

[٢] ب ناڤێ (نصب المجانیق في نسف قصة الغرانیق).

[٣] نوكە ژمارا وان ژ (٥٠٠٠) هزارا ژی دەرباز بوویە خودێ چاپ كرنا وێ ساناهی بكەت ،

تژی نە ژ حەدیسێن باطل ودرەو وبێ بنەما کا چاوا یا زانایە ل دەڤ ئەهلێ زانینێ .

ومن دەست هاڤێت بی پروژەکێ گرنگ ب دیتنا من وئەو گەلەك ب مفا یە بو وان ئەوێن کار دکەن ل سەر فقهی ، ومن ناڤێ کرە (الاحادیث الضعیفة والموضوعة في امهات الکتب الفقهیة – حەدیسێن لاواز وهەلبەستی دمەزنە پەرتوکێت فقهی دا)، ومەرەما من پێ ئەڤەنە :

١. (الهدایة) یا مەرغینانی ، دفقهێ حەنەفی دا.

٢. (المدونة) یا ئبن قاسمی ، دفقهێ مالکی دا .

٣. (شرح الوجیز) یا رافعی ، دفقهێ شافعی دا.

٤. (المغني) یا ئبن قودامە ، دفقهێ حەنبەلی دا .

٥. (بدایة المجتهد) یا ئبن روشدێ ئەندەلوسی ، دفقهێ مقارن دا .

بەلێ دەرفەت بو من پەیدا نەبوو ئەس تەمام بکەم ب مخابنی ڤە ، چونکی گوڤارا (الوعي الاسلامي الکویتیة) ئەوا سوز

دای ب بەلاڤ كرنا وێ ، وپێشەوازی لێ كری ، دەمێ دویڤ چوون بوو كری بەلاڤ نەكر .

هەر چەندە ئەو ژ دەست من چوو بەلێ بەلكی سەركەفتی بم د دەرفەتەكا دی دا – ان شاءالله تعالا- دا ئەز بو برایێت خو بێت مژیلی كارێ فقهی رێبازەكا زانستیا هویر دانم دا هاریكاریا وان بكەت ، و بوان ساناهی ببیت رێكا زانینا پلەیا حەدیسێ ب زڤرین بو ژێدەرێن كو دڤێت لێ ب زڤرین ژ پەرتووكێت حەدیسێ ، ودیاركرنا تایبەتمەندیێ ونیشانێت وێ ، و دا بشێت پشت بەستنێ ل سەر بكەن ، خودێ مەزن هاریكاربیت .

لاوازییا حەدیسا موعازی د بووچوونێ دا وئەو تشتێن ژێ دهێنە ئینكار كرن

و ژبەری ئەز ڤێ پەیڤا خو ب دوماهیك بینم ، ئەز دبینم كو دڤێت ئەز سەرنجا هەوە راكێشم گەلی برا وئامادەبوویا بو حەدیسەكا مەشهور ،كێم پەرتوك هەبن بێت (اصول الفقه) ئەڤە تێدا نەبت ، ئەوژی یا لاوازە ژ لایێ سەنەدێ ڤە و هەڤدژە دگەل ڤێ یا مە ب دوماهیك ئینای د ڤێ پەیڤێ دا كو ناچێبت ونەدروستە ئەم جیاوازیێ بكەین د شەریعەتی دا دناڤبەرا قورئان وسوننەتێ ، و دڤێت هەردووكا پێكڤە وەرگرین ، ئەوژی حەدیسا موعازێ كورێ جەبەلی یە - خودێ ژێ رازی بت- كو پێغەمبەری ﷺ گوتە وی دەمێ ئەو هنارتی بو یەمەنێ (دێ حوكمی ب چ كەی ؟ گوت : ب پەرتووكا خودێ ، گوت : هەكە تە نەدیت ؟ گوت : ب سوننەتا پێغەمبەرێ خودێ ، گوت : هەكە تە نەدیت ؟ گوت : ئەز دێ خو زەحمەت دەم وبووچوونا خو بێژم وئەز ... ، گوت : سوپاس بو خودێ تەوفیقا هنارتیێ هنارتیێ خودێ دای بو وێ یا پێغەمبەرێ خودێ حەژێ دكەت).

دەربارەی لاوازییا سەنەدێ نوکە دەرفەت نینە کو ئەز روهن بکەم بەلێ من یا دیارکری دیارکرنەکا تەمام د زنجیرا بهییێت دا [1].

و تێرا من هەیە نوکە ئەز بێژم کو میرێ باوەردارا د حەدیسێ دا (ئیمامێ بوخاری)- خودێ دلوڤانییێ پێ ببەت- یێ گوتی : (حەدیسەکا درەوە)، وپشتی ڤێ بو من هەیە ئەز هەڤدژییا وێ ئەوا من ئاماژە پێ دای بو هەوە دیار بکەم وئەز دبێژم : هندی ئەڤ حەدیسا موعازی یە بو دادوەری ڕێبازەکێ د حوکمی دا ددانت ئەوژی ل سەر سێ ئاستا ، نە دروستە ئەو لێگەریانێ د حوکمی دا بکەت د بووچوونا خودا ئیلا پشتی ئەو د سوننەتێ دا نەبینت ، و د سوننەتێ دا ژی هەتا ئەو د قورئانێ دا نەبینت ، ئەڤەژی دەربارەی بووچوونێ ڕێبازەکا دروستە ل دەڤ هەمی زانایا .

وهەروەسا دگوتن : (هەکە حەدیس هات ، بووچوون بەطال دبیت)، بەلێ ئەڤە بو سوننەتێ نەدروستە ، چونکی سوننەت

[1] وهو برقم (٨٨٥) من (السلسلة) المذكورة ، (ونرجو ان يطبع المجلد الموجود فيه قريبا ان شاء الله).

حاكمە ل سەر پەرتووكا خودێ ، ووێ دیار دكەت ، دڤێت ئەو ل حوكمی بگەرییێت ل سوننەتێ دا ، خو هەكە ئەو هزر بكەت یا هەی ژی د قورئانێ دا ژبەر وێ یا مە گوتی .

سوننەت ل گەل قورئانێ نە وەكی بووچوونێ یە (الرأي) دگەل سوننەتێ ، نەخێر دیسا نەخێر ، دڤێت ئەم بێژین و دانین كو قورئان وسوننەت ئێك ژێدەرە چ جوداهی دناڤبەرا وان دا نینە ب چ رەنگەكێ ، هەرووەكی گوتنا پێغەمبەری ﷺ ئاماژە ب ڤێ چەندێ دای . (الا اني اوتیت القران ومثله معه)، ئانكو: قورئان یا بو من هاتی و وەكی وێ ژی دگەل (ئەوژی سوننەتە).

وگوتنا وی (لن یتفرقا حتی یردا علي الحوض) .

ڤێجا ئەڤ ژێكڤەكرنە (تصنیف) ئەوا هاتی كرنێ نە دروستە ، چونكی ئەڤە دخازتە هندێ ئەم جیاوازیێ بكەین دناڤبەرا وان دا ، وئەڤە ژی باطلە ژ بەر وێ یا بەری نوكە هاتی دیار كرنێ .

ئەڤە بوو یا من دڤییا ئەز هەوە لێ هشیار بكەم .

هەکە ئەز دروست بم ئەو ژ دەڤ خودێ یە ، وهەکە ئەز خەلەت بم ئەو ژ نەفسا منە ، و ژ خودێ دخازم ئەو مە بپارێزت و دگەل هەوە دا ژ خەلەتیا ، وهەر تشتەکێ ئەو ژێ نەرازی .

وآخر دعوانا أن الحمدلله رب العالمين .

هاتی یە وەرگێران

ل روژا شەمبی ٢٠ / ج١ /١٤٣٥ هجری

٢٢ / ٣ / ٢٠١٤ زاینی ٢ / ١ / ٢٧١٤ کوردی

شیڤان شێخەمیری
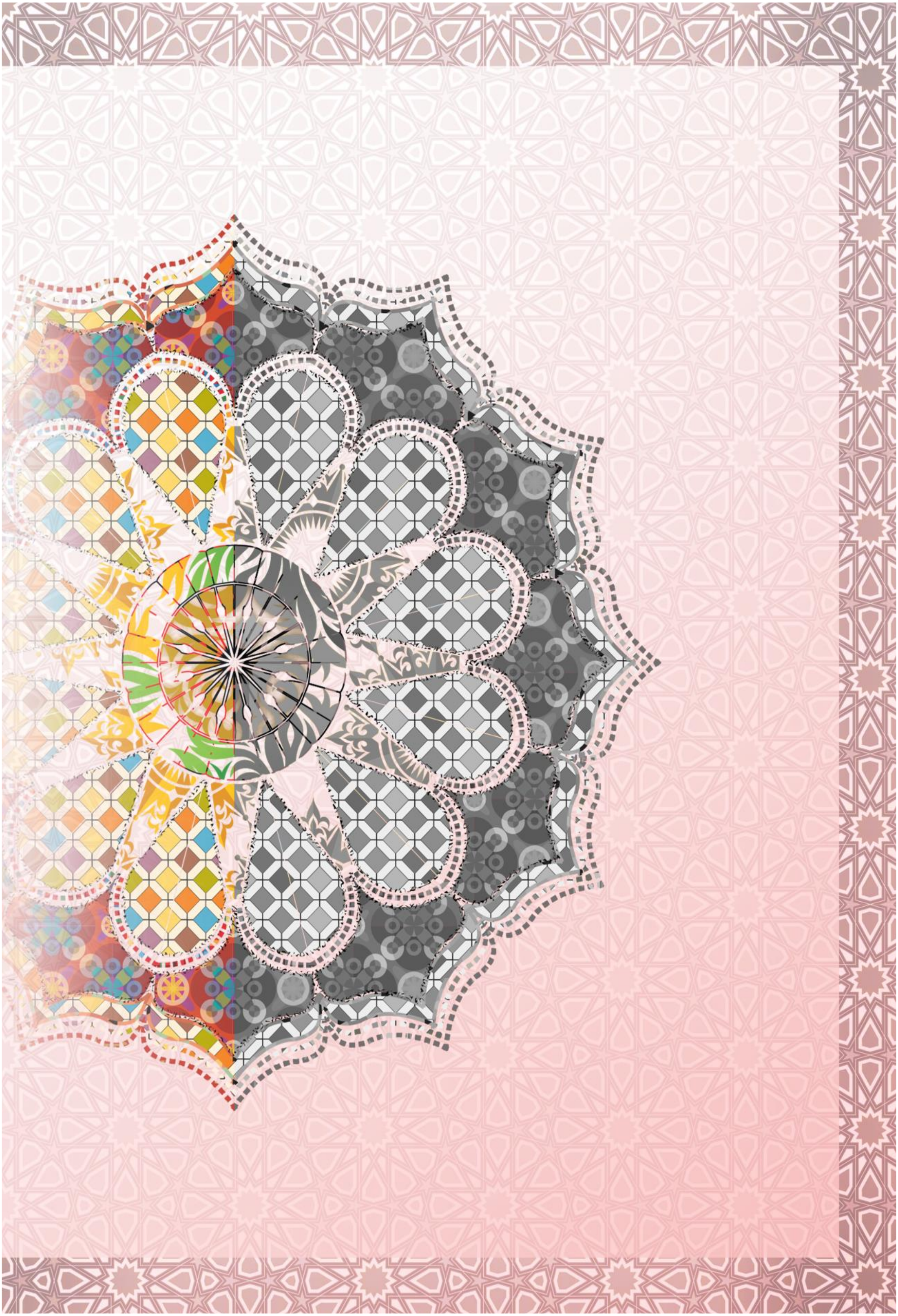
کوردستان / زاخو